

Χαρτογράφηση των εμποδίων στις υπηρεσίες εμβολιασμού

Νέες έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια του έργου «Υπέρβαση των εμποδίων στον εμβολιασμό» αποκαλύπτουν τα πιο σημαντικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι πολίτες της ΕΕ αναφορικά με τον εμβολιασμό. Στα πιο σημαντικά εμπόδια που εντοπίστηκαν περιλαμβάνονται οι διοικητικές και πρακτικές διαδικασίες που πρέπει να ακολουθήσει κανείς για να εμβολιαστεί, καθώς και η έλλειψη ιατρονοσηλευτικού προσωπικού. Μάθετε περισσότερα σχετικά με τις πιο πρόσφατες έρευνες του έργου.

Εισαγωγή:

Η πρόσφατη μείωση της εμβολιαστικής κάλυψης σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ έχει οδηγήσει σε μια νέα έξαρση νόσων που θα μπορούσαν να προληφθούν με τα εμβόλια. Η πανδημία της COVID-19 περιέπλεξε ακόμα περισσότερο αυτήν την κατάσταση, προβάλλοντας δυσκολίες στην ομαλή διεξαγωγή των προγραμμάτων συστηματικού εμβολιασμού.

Καθοριστικό ρόλο στην αύξηση των ποσοστών εμβολιασμού παίζει ο παράγοντας της «ευκολίας» στη διαδικασία του εμβολιασμού, συμπεριλαμβανομένων των συστημικών στοιχείων που υποστηρίζουν τις υπηρεσίες εμβολιασμού. Ενώ οι παράγοντες της εμπιστοσύνης και του εφησυχασμού επικεντρώνονται στις ατομικές στάσεις και αντιλήψεις σχετικά με τον εμβολιασμό, ο παράγοντας της ευκολίας, συμπεριλαμβανομένων υλικών, πρακτικών και διοικητικών πτυχών, έχει να κάνει με το πόσο φιλικές προς τον κόσμο είναι οι διαθέσιμες υπηρεσίες εμβολιασμού, προκειμένου να διευκολυνθεί η εμβολιαστική κάλυψη. Το έργο «Υπέρβαση των εμποδίων στον εμβολιασμό» διερευνήσε συγκεκριμένα τα διοικητικά, πρακτικά και φυσικά εμπόδια στον εμβολιασμό.

Κατά την Εργασία 1 «Χαρτογράφηση των υπηρεσιών εμβολιασμού σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ για τον εντοπισμό των εμποδίων στον εμβολιασμό», η ομάδα του έργου συνεργάστηκε με υγειονομικές Αρχές και ειδικούς υγειονομικής περίθαλψης, για να διαπιστώσει ποια είναι τα εμπόδια που συναντούν οι πολίτες σχετικά με την πρόσβαση στα προγράμματα εμβολιασμού. Πραγματοποιήθηκαν έρευνες σε εθνικό επίπεδο από ειδικούς της κάθε χώρας με τη σχετική ειδικευμένη γνώση στον εμβολιασμό, την ανοσολογία, την υγεία και την κοινωνική έρευνα. Αυτοί οι ειδικοί μελέτησαν τα στοιχεία μέσα από έγγραφα και τη βιβλιογραφία χρησιμοποιώντας εθνικές πηγές, και πραγματοποίησαν συνεντεύξεις με τις σχετικές υγειονομικές Αρχές, καθώς και με βάση το εάν η εκάστοτε χώρα είχε περιφερειοποιημένο ή κεντρικό σύστημα διαχείρισης εμβολιασμού.

Κύρια ευρήματα:

- ◆ **Σύστημα διαχείρισης:** Τα προγράμματα εμβολιασμού διαφέρουν από το ένα κράτος μέλος στο άλλο, με τα περισσότερα κράτη μέλη να εφαρμόζουν εθνικά προγράμματα εμβολιασμού που παρέχουν τυποποιημένες κατευθυντήριες γραμμές και χρονοδιαγράμματα. Ο βαθμός στον οποίο τα προγράμματα εμβολιασμού οργανώνονται σε περιφερειακό ή κεντρικό επίπεδο διαφέρει επίσης σημαντικά ανάμεσα στα κράτη μέλη, με αποτέλεσμα να υπάρχουν διαφορές στις αρμοδιότητες και παραλλαγές στον σχεδιασμό και την υλοποίηση των προγραμμάτων εμβολιασμού στα αποκεντρωμένα συστήματα.
- ◆ **Παροχή υπηρεσιών εμβολιασμού:** Οι γενικοί γιατροί είναι οι κύριοι φορείς ενημέρωσης για τις υπηρεσίες εμβολιασμού. Ο πιο συνηθισμένος τρόπος κλεισίματος ραντεβού για εμβολιασμό είναι μέσω τηλεφώνου σε κάποιον γενικό γιατρό ή κέντρο υγείας. Ωστόσο, λόγω της πανδημίας COVID-19 προωθήθηκε η ανάπτυξη και αυξήθηκε η χρήση ηλεκτρονικών συστημάτων κλεισίματος ραντεβού και παρακολούθησης.
- ◆ **Χρηματοδότηση:** Τα παιδικά εμβόλια [δηλαδή, της ιλαράς, παρωτίπιδας, ερυθράς (MMR), της πολυμυελίτιδας, του μηνιγγιτιδόκοκκου C (MenC/MenACWY) και του ιού ανθρώπινων θηλωμάτων (HPV)] παρέχονται στις συνιστώμενες ομάδες ως επί το πλείστον δωρεάν είτε στο σημείο

χορήγησής τους είτε μέσω επιστροφής της δαπάνης. Παρομοίως, τα εμβόλια για ενήλικες (δηλαδή της εποχικής γρίπης και της COVID-19) παρέχονται γενικά δωρεάν για τις συνιστώμενες ομάδες, αν και σε ορισμένα κράτη μέλη ενδέχεται να απαιτείται συμμετοχή του πολίτη.

- ◆ **Φυσικά, πρακτικά και διοικητικά εμπόδια στον εμβολιασμό:** Τα πιο κοινά εμπόδια που εντοπίστηκαν ήταν οι διοικητικές και πρακτικές διαδικασίες που έπρεπε να ακολουθήσει κανείς προκειμένου να εμβολιαστεί (για παράδειγμα, συστήματα παρακολούθησης, διοικητικές διαδικασίες για τους πολίτες), η έλλειψη ιατρονοσηλευτικού προσωπικού, η προσέγγιση των πολιτών από τις υπηρεσίες εμβολιασμού (για παράδειγμα, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κόσμου) και η ευκολία πρόσβασης στις υπηρεσίες εμβολιασμού (για παράδειγμα, ωράριο λειτουργίας των υπηρεσιών εμβολιασμού).
- ◆ **Πρακτικές διευκόλυνσης που εντοπίστηκαν:** Είναι σύνηθες τα περισσότερα κράτη μέλη να εφαρμόζουν κάποιες εκστρατείες ενημέρωσης του κόσμου, προκειμένου να ξεπεραστούν τα εμπόδια στις δράσεις προσέγγισης που σχετίζονται με την έλλειψη γνώσεων για τα εμβόλια.

Συστήματα διαχείρισης και παρακολούθησης των προγραμμάτων εμβολιασμού

Τις τελευταίες δεκαετίες έχει σημειωθεί μια στροφή προς πιο ψηφιοποιημένα συστήματα παρακολούθησης, η οποία επιστεφύθηκε λόγω της πανδημίας COVID-19. Αυτή η στροφή είχε ως αποτέλεσμα την υλοποίηση προγραμμάτων μεγάλης κλίμακας για τη διευκόλυνση της συλλογής πληροφοριών. Τα κράτη μέλη έχουν κάνει μια μετάβαση προς πιο ψηφιοποιημένα και πιο αποτελεσματικά συστήματα παρακολούθησης των εμβολιασμών. Ως συνέπεια, έχει διευκολυνθεί η παρακολούθηση σε πραγματικό χρόνο των δεδομένων εμβολιαστικής κάλυψης, η πρόσβαση σε δεδομένα σχετικά με τη διαδικασία που ακολουθούν οι πολίτες για τον εμβολιασμό, καθώς και η δυνατότητα των πολιτών να ελέγχουν την εμβολιαστική τους κατάσταση.

Παροχή υπηρεσιών εμβολιασμού

Η χαρτογράφηση των υπηρεσιών εμβολιασμού προϋπθέτει τον προσδιορισμό κάθε σταδίου της διαδικασίας που ακολουθούν οι πολίτες για τον εμβολιασμό: μέθοδοι προσέγγισης που χρησιμοποιούν οι υγειονομικές υπηρεσίες για να ειδοποιούν τους πολίτες σχετικά με τους προγραμματισμένους εμβολιασμούς, προεμβολιαστικές απαιτήσεις (για παράδειγμα, αν χρειάζεται συνταγή γιατρού), διαδικασίες κλεισίματος ραντεβού (για παράδειγμα, μέσω γενικού γιατρού ή διαδικτυακά), απόσταση μετακίνησης μέχρι το σημείο εμβολιασμού και το κόστος του εμβολίου και της χορήγησής του.

Η διαδικασία του εμβολιασμού ξεκινάει από τη στιγμή που οι πολίτες ενημερώνονται σχετικά και τους υπενθυμίζεται το χρονοδιάγραμμα του εμβολιασμού. Οι υγειονομικές Αρχές σε όλη την ΕΕ εφαρμόζουν διαφορετικές στρατηγικές πρόσκλησης των πολιτών να κάνουν τα απαραίτητα εμβόλια. Σε αυτές περιλαμβάνονται:

- ◆ Εθνικές εκστρατείες επικοινωνίας για την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τα προγράμματα εμβολιασμού, χρήση οπτικών μέσων (για παράδειγμα, φυλλάδια και αφίσες) στα σημεία εμβολιασμού, όπως σε παιδιατρικές κλινικές, νοσοκομεία, ιατρεία γενικών γιατρών κ.λπ., και ψηφιακά κανάλια (για παράδειγμα, ενημερωτικοί ιστότοποι, ΜΜΕ, ιστότοποι ειδικά για την COVID-19 κ.λπ.), με σκοπό να αντιμετωπιστούν τα εμπόδια προσέγγισης των πολιτών, όπως το χαμηλό επίπεδο γνώσεων σχετικά με τα εμβόλια και τα προγράμματα εμβολιασμού.
- ◆ Η αποστολή των προσκλήσεων απευθείας από τις υγειονομικές Αρχές στους πολίτες για εμβολιασμό των ίδιων ή των παιδιών τους γίνεται είτε με ψηφιακά μέσα (μέσα από διαδικτυακές πλατφόρμες για τους πολίτες, υπενθυμίσεις μέσω γραπτών μηνυμάτων κινητού, μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου) είτε με έντυπα μέσα, όπως αποστολή προσκλήσεων ή ενημερωτικών φυλλαδίων ταχυδρομικά στους γονείς, προκειμένου να ξεπεραστούν τα διοικητικά εμπόδια των εργαλείων παρακολούθησης των υπηρεσιών εμβολιασμού (δηλαδή έλλειψη μιας ενιαίας βάσης δεδομένων ανοσοποίησης).

Για τη χορήγησή ορισμένων εμβολίων απαιτείται συνταγή γιατρού ή/και γονική συναίνεση, όπως για τα εμβόλια που γίνονται σε παιδιά και εφήβους.

Πολλά κράτη μέλη διαθέτουν ένα ηλεκτρονικό σύστημα κλεισίματος ραντεβού για εμβολιασμό. Ωστόσο, υπάρχουν διαφορές στον σχεδιασμό και τη χρήση των ηλεκτρονικών συστημάτων, ειδικά σε χώρες με περιφερειοποιημένο σύστημα υγείας.

Η πανδημία της COVID-19 επέφερε την υλοποίηση ηλεκτρονικών συστημάτων κλεισίματος ραντεβού και παρακολούθησης σε περιοχές όπου πριν δεν υπήρχαν. Παρά τις διαφορές στις επιλογές κλεισίματος ραντεβού, ανάλογα με τον τύπο του εμβολίου, προσφέρθηκε ένα εύρος επιλογών για τα εμβόλια κατά της COVID-19, προκειμένου να μεγιστοποιηθεί η εμβολιαστική κάλυψη σε σύντομο χρονικό διάστημα. Οι εναλλακτικές πρακτικές της σιωπηρής συγκατάθεσης, αν και λιγότερο συχνές από τις πρακτικές που απαιτούν ρητή συγκατάθεση, αποδείχθηκαν πιο αποτελεσματικές στην αντιμετώπιση του ψηφιακού χάσματος που εντοπίζεται στους ηλικιωμένους και τις δυσπρόσιτες κοινωνικές ομάδες. Ένα παρόμοιο μοντέλο σιωπηρής συγκατάθεσης εφαρμόστηκε και για τον εμβολιασμό στα σχολεία, το οποίο ομαλοποίησε τη διαδικασία εμβολιασμού για τα παιδιά και τους γονείς τους.

Οι επαγγελματίες υγείας στην ΕΕ παίζουν έναν πολύ σημαντικό ρόλο στη διαδικασία των εμβολιασμών, καθώς συμβάλλουν με τη διαθεσιμότητά τους και τη συμμετοχή τους στην αποστολή υπενθυμίσεων ραντεβού και τη μετάδοση αξιόπιστων πληροφοριών για τα εμβόλια. Συνήθως, στις περισσότερες χώρες, οι μόνοι επαγγελματίες που έχουν εξουσιοδότηση να πραγματοποιούν εμβολιασμούς είναι οι γενικοί γιατροί και οι παιδίατροι, με ορισμένες εξαιρέσεις, όπου και το νοσηλευτικό προσωπικό μπορεί να το κάνει. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, αρκετές χώρες εξουσιοδότησαν περισσότερους επαγγελματίες υγείας να πραγματοποιούν εμβολιασμούς, προκειμένου να καλυφθεί η αυξημένη ανάγκη για προσωπικό εμβολιασμών. Για παράδειγμα, σε χώρες όπου τα φαρμακεία δεν έπαιζαν κάποιον σημαντικό ρόλο στην εμβολιαστική διαδικασία, αυτά χρησιμοποιήθηκαν με σκοπό να απλοποιηθεί η πρόσβαση στους εμβολιασμούς για την εποχική γρίπη και την COVID-19.

Χρηματοδότηση

Τα εμβόλια για ενήλικες παρέχονται γενικά δωρεάν για τις συνιστώμενες ομάδες, αν και σε ορισμένες χώρες ενδέχεται να απαιτείται συμμετοχή του πολίτη. Παρομοίως, τα παιδικά εμβόλια παρέχονται στις συνιστώμενες ομάδες ως επί το πλείστον δωρεάν είτε στο σημείο χορήγησής τους είτε μέσω επιστροφής της δαπάνης. Η χρηματοδότηση για το εμβόλιο MenC ποικίλλει στην Ευρώπη και η ένταξή του στα προγράμματα εμβολιασμού εξαρτάται από την έκταση της έκτασης της νόσου.

Εμπόδια στον εμβολιασμό

Τα εμπόδια στον εμβολιασμό ομαδοποιήθηκαν σε επτά κατηγορίες (διοικητικές ή πρακτικές διαδικασίες για τον εμβολιασμό, διαθεσιμότητα ιατρονοσηλευτικού προσωπικού, προσέγγιση των πολιτών από τις υπηρεσίες εμβολιασμού, ευκολία χρήσης των υπηρεσιών εμβολιασμού, οικονομικές απαιτήσεις για χρήση των υπηρεσιών εμβολιασμού, γεωγραφική απόσταση των υπηρεσιών εμβολιασμού, διαθεσιμότητα των εμβολίων), οι οποίες περιλαμβάνουν τα κύρια ζητήματα που εντοπίζονται στη διαδικασία των εμβολιασμών. Η ομάδα εντόπισε επιμέρους εμπόδια σε κάθε κατηγορία, τα οποία δυσκολεύουν την πρόσβαση στον εμβολιασμό και κυμαίνονται από τις διοικητικές ή πρακτικές διαδικασίες που πρέπει να ακολουθήσουν οι πολίτες ή το ιατρονοσηλευτικό προσωπικό, έως τη διαθεσιμότητα και προμήθεια των εμβολίων, το ωράριο λειτουργίας των υπηρεσιών εμβολιασμού και την ευκολία κλεισίματος ραντεβού.

Τα εμπόδια που εντοπίστηκαν διαφέρουν από τη μία διαδικασία εμβολιασμού στην άλλη, έχοντας επίπτωση στις ομάδες-στόχο του πληθυσμού ή στα εμβόλια. Οι διαδικασίες εμβολιασμού των παιδιών και των εφήβων παρακωλύονται κυρίως λόγω της ύπαρξης οικονομικών εμποδίων, σε συνδυασμό με μια αξιοσημείωτη έλλειψη γνώσης του κόσμου, για π.χ. το εμβόλιο κατά του ιού των ανθρώπινων θηλωμάτων (HPV). Όσον αφορά τον εμβολιασμό των ενηλίκων, το κύριο εμπόδιο είναι η έλλειψη επαρκούς γνώσης για π.χ. τα εμβόλια κατά του τετάνου και της COVID-19, ενώ για τη λήψη του εμβολίου κατά της εποχικής γρίπης τα εμπόδια είναι οικονομικά.

Το κύριο εμπόδιο στον εμβολιασμό στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ είναι οι διοικητικές και πρακτικές διαδικασίες που παρεμβάλλονται, όπως τα διαφορετικά συστήματα αναφοράς που παρακωλύουν την κοινοποίηση των εθνικών δεδομένων αλλά και οι χρονοβόρες διοικητικές διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούν οι επαγγελματίες υγείας. Επιπλέον, πολλά κράτη μέλη αντιμετωπίζουν εμπόδια στην προσέγγιση των πολιτών, τα οποία σχετίζονται με την ανεπαρκή γνώση και την έλλειψη ιατρικής παιδείας

του κόσμου, ενώ η έλλειψη ιατρονοσηλευτικού προσωπικού θεωρείται το κύριο πρόβλημα σε όλα τα κράτη μέλη. Περαιτέρω, σε πολλά κράτη μέλη, καταγράφεται η έλλειψη ευκολίας στη χρήση των υπηρεσιών εμβολιασμού, σε άλλα αναφέρονται εμπόδια σε σχέση με τη γεωγραφική απόσταση, οικονομικά εμπόδια (για παράδειγμα, έξοδα μετακίνησης, διαφυγόντα κέρδη για τους πολίτες ή το κόστος παροχής των εμβολίων για τις υγειονομικές Αρχές), ενώ σε κάποια κράτη μέλη οι ειδικοί έχουν εντοπίσει προβλήματα που σχετίζονται με τη διαθεσιμότητα και προμήθεια των εμβολίων.

Πρακτικές διευκόλυνσης που εντοπίστηκαν και προκαταρκτικές συστάσεις:

Οι υγειονομικές Αρχές έχουν θέσει σε εφαρμογή ένα εύρος πρακτικών με σκοπό να μειωθούν τα φυσικά και διοικητικά εμπόδια. Η αντιμετώπιση των εμποδίων που σχετίζονται με το σύστημα είναι πολύπλευρη και συνεπάγεται διάφορες ενέργειες σε εθνικό επίπεδο. Σε αυτές περιλαμβάνονται:

- ◆ Σχεδιασμός και υλοποίηση μια δημόσιας εκστρατείας ενημέρωσης
- ◆ Μετάφραση των πληροφοριών για τις πιο δυσπρόσιτες κοινωνικές ομάδες
- ◆ Ειδική εκπαίδευση του ιατρονοσηλευτικού προσωπικού
- ◆ Εισαγωγή ηλεκτρονικών συστημάτων παρακολούθησης
- ◆ Παροχή της δυνατότητας εμβολιασμού απευθείας στον κόσμο, μέσω διαφόρων πρωτοβουλιών
- ◆ Αύξηση του αριθμού των ειδικών με εξουσιοδότηση για πραγματοποίηση εμβολιασμών

Όσον αφορά αυτές τις πρακτικές, οι ειδικοί σε κάθε χώρα έχουν παράσχει ορισμένες προκαταρκτικές συστάσεις με βάση συνεντεύξεις με τις εθνικές υγειονομικές Αρχές και μετά από μελέτη της βιβλιογραφίας. Σε αυτές περιλαμβάνονται:

- ◆ Δημιουργία και σχεδιασμός εκστρατειών ενημέρωσης
- ◆ Εκπαίδευση του ιατρονοσηλευτικού προσωπικού στην επικοινωνία για τον εμβολιασμό
- ◆ Εκπαίδευση σε θέματα δημόσιας υγείας
- ◆ Εισαγωγή και υλοποίηση ενός συστήματος αποστολής υπενθυμίσεων για το κοινό
- ◆ Εισαγωγή κινητών μονάδων εμβολιασμού

Συμπέρασμα

Αυτή η μελέτη υπογραμμίζει τη σημασία που έχει η αντιμετώπιση των εμποδίων στον εμβολιασμό, εστιάζοντας στα συστημικά στοιχεία που υποστηρίζουν τις υπηρεσίες εμβολιασμού και παρέχοντας μια συνολική κατανόηση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι πολίτες σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Τα ευρήματα τονίζουν τη σημασία που έχει ο παράγοντας της «ευκολίας» στη διαδικασία του εμβολιασμού, καθώς και την ανάγκη για στοχευμένες προσπάθειες για βελτίωση της φιλικότητας των υπηρεσιών εμβολιασμού προς τους πολίτες, προκειμένου να αυξηθεί η εμβολιαστική κάλυψη.